

Afetlerle Mücadele Stratejisinde Toplumun Rolü ve Afet Eğitimlerinin Önemi¹

Bülent Buldu

Öğretim Görevlisi, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya Teknik Bilimler Meslek Yüksekokulu, Mülkiyet Koruma ve Güvenlik Bölümü, bulent.buldu@dpu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-8705-3118

Makale Bilgisi

Makale Tarihsel Süreci:

Geliş Tarihi:20/03/2024

Düzeltilme Tarihi:30/06/2024

Kabul Tarihi:04/07/2024

Anahtar Kelimeler: Afet, Afet Yönetimi, Afete Dirençli Toplum, Eğitim

JEL Kodları: L29,Z18,Z19

Özet

Afetler, insanoğlunun var oluşundan bu yana zarara uğramasına neden olan, yaşamlarını yok eden ve sosyal hayatlarında şok etkisi yaratan beklenmedik büyük olayların sonucunda oluşan durumlardır. Ülkemiz afet yönetimi anlayışında özellikle 1999 Marmara Depremi sonrası köklü değişikliğe gidilmiştir. Süreç içerisinde yapılan tüm iyileştirmeler ve katledilen gelişime rağmen son yıllarda yaşadığımız sel, çığ, toprak kayması, yangın ve depremlerde çok sayıda can kaybı yaşamış ve yüksek maliyetlerle karşı karşıya kalmıştır. Bu çalışmada bütünlük afet yönetiminin bir paydaşı olan toplumun ve bu toplumu oluşturan bireylerin afetten korunması ve afet karşısında dirençli toplum oluşturmada uygulanması gereken eğitim stratejileri irdelenmektedir

The Role of Society in the Strategy to Combat Disasters and the Importance of Disaster Training

Article Info

Article history:

Received:20/03/2024

Revised: 30/06/2024

Accepted:04/07/2024

Keywords: Disaster, Disaster Management, Disaster Resilient Society, Education

JEL Codes : L29,Z18,Z19

Abstract

Disasters are situations that occur as a result of unexpected major events that have caused harm to human beings since their existence, destroyed their lives, and created a shock effect in their social lives. There has been a radical change in our country's understanding of disaster management, especially after the 1999 Marmara Earthquake. Despite all the improvements made and the progress made during the process, many lives have been lost and high costs have been faced in the floods, avalanches, landslides, fires and earthquakes we have experienced in recent years. In this study, the educational strategies that should be implemented in order to avoid disasters for the society, which is a stakeholder of integrated disaster management, and for the individuals who make up this society, and to create a resilient society against disasters, are examined.

¹ Buldu, B. (2024). Afetlerle Mücadele Stratejisinde Toplumun Rolü ve Afet Eğitimlerinin Önemi, *Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Çalışmalar Dergisi*, 5(1),189-200, DOI: 10.62001/gsijses.1456270

GİRİŞ

Özellikle son dönemde, dünyanın birçok bölgesinde yaşanan ve yıkıcı etkiye sahip çeşitli afetlerin yaşandığını biliyoruz. Ülkemizde de afetlerin meydana gelme sıklığı gün geçtikçe artmaktadır. Türkiye; başta deprem olmak üzere heyelan, sel, toprak kayması, çığ, yangın ve endüstriyel kaza gibi doğal veya insan kaynaklı afetler ile karşı karşıyadır. Afet eğitimi bu afetlere karşı hazırlıklı olmak için verilen eğitimidir. Yaşam alanlarının güvenli hale getirilmesi, var olan risklerin belirlenmesi ve her türlü tehlikenin giderilmesi afetin zarar vericiliğinden korunarak yaşamaya çalışmak için etkili afet eğitiminin temel amacıdır.

Eğitim farklı bilim insanı tarafından tanımlanmıştır. Bu tanımlardan birinde eğitim; bireyin davranışlarında kendi yaşantısı yoluyla kasıtlı olarak istendik değişme meydana getirme süreci olarak tanımlanmıştır. (Ertürk 1972:12) Tanımdan da anlaşılacağı üzere yapılan eğitimde istenen yönde kalıcı davranış değişikliği beklenmektedir. Dolayısıyla yapılan eğitimin başarıya ulaşmasının ölçütü davranış değişikliğini sağlayıp sağlamamasıdır.

1999 yılında Marmara Bölgesini yıkan iki büyük depremden bu yana ülkemiz afet yönetim anlayışında yapılan tüm olumlu değişim ve gelişime rağmen özellikle son yıllarda yaşadığımız başta sel, çığ, yangın ve depremler ülkemiz afetlerle mücadele çabasının istenilen düzeyde sonuç vermediğini bizlere acı bir şekilde göstermiştir. 2023 yılında yaşadığımız ve on bir ilimizde etkili olan ve maalesef on binlerce vatandaşımızın hayatını kaybetmesine neden olan depremler bu durumu gözler önüne sermiştir.

Son yıllarda yapılan iyileştirmeler ve afet farkındalık eğitimleri ile gösterilen tüm çabaya rağmen toplumumuzu meydana getiren bireylerin afet öncesi, afet sırası ve afet sonrası sergiledikleri davranış biçiminde görece bir değişimi başardığımız söylenemez.

Ülkemizin dünya üzerindeki konumu ve doğal özellikleri deprem, sel, çığ veya heyelan gibi doğa olaylarının sık görülmesine neden olmaktadır. Meydana gelmesi durumunda geniş alanları olumsuz etkileyen depremlerin önüne geçemeyeceğimiz gerçeğini göz önüne aldığımızda bu durumdan etkilenmemek adına deprem öncesini, anını ve sonrasını iyi çalışmak ve doğru yönetmeyi öğrenmek durumundayız.

Afetlerden sakınmak için belki de yapılması gereken ilk iş afete dirençli toplum yetiştirmek olacaktır. Bunun için de afetten sakınım eğitimlerinin tüm topluma yayılmasını sağlayarak toplumsal davranış değişikliğinin sağlanması gerekmektedir. Yaşadığımız afetlerde bireylerin bulunduğu mekândan kaçma eğiliminde olması, basamaklarda göçüğe yakalanması veya bulunduğu kattan aşağı atlaması, çök – kapan – tutun veya cenin pozisyonunda sarsıntının geçmesini beklememesi deprem sırasında sergilenmesi gereken doğru hareket tarzını bilmediğini göstermektedir. Ayrıca afet eğitimleri gelişim ve uygulama yönünden süreklilik göstermelidir. Bu eğitimler, içerik olarak sürekli yenilenen ve gelişen bir yapıya sahip olmalıdır. Çünkü yaşanan her felaket/yıkım afetlerle ilgili bilgi birikimimizi artırdığı gibi, doğru ve yanlış yaptığımız davranışları da ortaya koymaktadır.

Afetle mücadele eğitimlerinin tüm toplum katmanlarına ulaştırılması önemlidir. Bunun için yaş guruplarına hitap edecek uygunlukta eğitim içeriklerinin hazırlanması ve doğru teknik ve yöntemlerle uygulanması gerekir. Hazırlanan eğitim içerikleri hedef kitlede davranış değişikliği oluşturabilecek özellikte olmalıdır. Eğitimlerde toplumsal özelliklerin ön planda tutulması önem arz eder. Örnek vermek gerekirse zor durumlarda yardımlaşmak kültürümüzün zaten var olan bir özelliğidir. Yapılacak eğitimlerde toplumun bu özelliğini doğru yönlendirmek acil

durumun ilk saatlerinde yardıma ihtiyaç duyan bireylerin güvenliğinin sağlanması açısından önemlidir.

Afet sakinim eğitimlerinde en önemli hedef kitlenin çocuklar olması gerekir. Geleceğimiz olan çocuklar istenilen yönde davranış değişikliğini daha kolay öğrendikleri gibi ailelerine de öğretebilecek durumdadırlar.

Afetlerden sakinim ve Afet yönetimi dersleri çeşitli üniversitelerimizin bazı programlarında müfredata alınmış olmaları önem arz etmekle beraber bu konuda genel müfredat içinde tüm üniversite öğrencilerine verilmeye başlanmalı ve bu eğitimlerin zorunlu hale getirilmesi önem arz etmektedir. Afetle mücadele ve sakinim konularında nitelikli eğitimciler yetiştirilmeli ve ana sınıfından başlayıp yaş gruplarına göre bu eğitimler tüm topluma yayılmalıdır.

ARAŞTIRMA ve BULGULAR

Açıklamalı Afet Yönetimi Terimleri Sözlüğü'nde; afet ve acil durum tanımı şu şekilde yapılmaktadır:

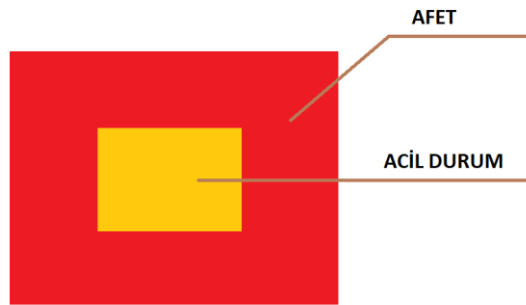
Acil Durum

Büyük, ancak genelde yerel olanaklar ile baş edilebilen çapta, ivedilik gerektiren bütün durum ve hâllerdir. 5902 sayılı afet ve acil durum yönetimi başkanlığının teşkilat ve görevleri hakkında kanunda ise acil durum; "Toplumun tamamının veya belli kesimlerinin normal hayat ve faaliyetlerini durduran veya kesintiye uğratan ve acil müdahaleyi gerektiren olaylar ve bu olayların oluşturduğu kriz hâli" olarak tanımlanmıştır. (T.C. AFAD)

Afet

Tüm toplumu ya da toplumun belirli kesimleri açısından fiziksel, ekonomik ve sosyal kayıplar doğuran, normal hayatı ve insan faaliyetlerini durduran ya da kesintiye uğratan, etkilenen toplumun baş etme kapasitesinin yetmediği doğa, teknoloji ya da insan kaynaklı olay şeklinde tanımlanmaktadır. (Buldu & Tengilimoğlu, 2023)

Tanımlara göre acil durum günlük hayatta her an karşılaşılabilecek durumları ifade etmekte ve acil durumlara önceden görev tanımları yapılmış kişi ve kurumların belirlenen görev tanımları işleyiş standartları hiyerarşisinde gerçekleştirdikleri müdahalelerle giderilmesi mümkündür. Acil durumlar afet kapsamında ya da afet kapsamı dışında değerlendirilebilir.

Acil Durum ve Afet

Şekil 1. Afet ve Acil Durum Tanımlaması (Buldu & Tengilimoğlu, 2023)

Bir acil durumun afet olarak değerlendirilebilmesi için acil durumun meydana getirdiği fiziksel, ekonomik ve sosyal zararın büyüklüğü, normal hayatı ve insan faaliyetlerini durdurması veya kesintiye uğratması ve maruz kalan toplumun mücadele etme kapasitesini aşan yıkıcılıkta olması ile mümkün olacaktır. Yani meydana gelen acil durumun kendisi değil oluşturduğu yıkımın sonucu afet olarak tanımlanmaktadır. (Buldu & Tengilimoğlu, 2023)

AFETTEN SAKINIM VE MÜCADELE EĞİTİMİ

Afetten Sakınım ve Mücadele Eğitiminin Önemi

Güvenli yaşam, her türlü tehlikenin getireceği zararlardan korunarak yaşamaya çalışmaktır. Yaşanılan afetlerin sonucunda topluluklar güvenliği için doğru bildikleri veya inandıkları birçok davranışını sorgular ve değişim arayışına girer. Özellikle yakın zamanda yaşanan büyük afetler toplum hafızasında yer edinecektir. Afet sonucu yaşanan bu zor ve acı dönem toplumda hafıza oluşturur ve uzun yıllar unutulmaz. Yaşanan olumsuzlukların tekrar yaşanmaması için eğitimlerin bu yönde hazırlanması önemlidir. Büyük can ve mal kayıplarına neden olan doğa olaylarının tekrarlanma periyodunun uzun olması toplum bireyleri değiştikçe yaşanan afetin unutulmasına neden olmaktadır. Ortalama insan ömrünü aşan bir süreçte tekrarlanan afetler yeni nesiller tarafından hatırlanmayabiliyor veya önemsenmeyebiliyor. Geçmişte yaşanan acı tecrübelerin nedenleri objektif şekilde değerlendirilmeli, dersler çıkartılmalı ve gelecek nesillere aktarılmalıdır.

Ülkemizde uygulanan afet yönetimi tecrübeleri incelendiğinde müdahale ve iyileştirme süreçlerinde azımsanmayacak derecede yol kat ettiğimiz söylenebilir. Gerçekleşen bir afet sonucu kamu kurum ve kuruluşlarının yanında sivil toplum kuruluşlarının da kısa sürede afet bölgesinde çalışmalara başladığını söylemek mümkündür. Son yaşadığımız afetler bu durumu göstermektedir. Ancak her ne kadar kamu kurum kuruluşları ve sivil toplum hızlı aksiyon alsa da özellikle ilk yirmi dört saat içinde afet bölgesine ulaşması ve çalışması mümkün olmayabilmektedir. Halbuki afetten hemen sonra yapılabilecek müdahaleler ile çok daha fazla kişinin hayata tutunması sağlanabilmektedir. Bundan dolayıdır ki toplumu oluşturan her bireyin afet öncesi, afet sırası ve afet sonrasında yapması gerekenleri bilmesi yani afetlere hazır olması hem kendi güvenliği hem de çevresindeki bireylere yardım edebilme yeterliliğine ulaşması son derece önemli bir durumdur.

Tablo 1: AFAD tarafından 2021 yılı boyunca verilen eğitimler

Verilen Eğitim	Eğitim Verilen Kişi Sayısı
Afet Farkındalık Eğitimi	55.803.620
Afet Eğitmeni	18.169

Toplumun afetlere karşı dirençliliği ne kadar yüksek olursa afetten etkilenme düzeyi de o derecede düşük olacağından afete müdahale ve iyileştirme çalışmaları da paralel olarak daha kolay olacak ve daha kısa sürede tamamlanabilecektir.

Afetlerle mücadele ve afet yönetimi çok boyutlu ve çok bileşenli bir süreçtir. Sadece merkezi hükümetin ve yerel yönetimlerin üstesinden gelebileceği bir afet yönetiminin başarıya ulaşması mümkün değildir. Toplumun afet yönetiminde paydaş olarak görülmesi, bu şekilde değerlendirilmesi gerekir.

Afetten sakınım ve mücadele eğitiminde planlama

Afetler, dünyada her yıl milyonlarca insanı ve canlıyı olumsuz etkileyen doğal veya insan kaynaklı olaylardır. Dünyada olduğu gibi ülkemizde de günümüzde meydana gelen afetler sonucu can ve mal kaybının yanında çevresel zararlar da büyük boyutlarda olabilmektedir. Afetlerde yaşanan kayıplar, tüm afet paydaşlarının afet öncesi ve sonrası kapsamlı eylem

planlarına sahip olmasını ve afetlerle etkin mücadele kapasitesine önem vermesini gerektirmektedir.

Planlama karşılaşılabilecek bir afetten sakınım sürecini, afet sırasında doğru ve hızlı hareket kabiliyetini geliştirir. Yani afete müdahalede hazır halde olmak anlamına gelir. Olası tüm durumları öngörerek afete hazırlık aşamalarını planlamış bir organizasyon sahada oluşabilecek farklı durumların kaosa dönüşmeden bertaraf etme kapasitesini de geliştirmiş olacaktır.

Gerçekleşen afetlerden az etkilenen ve afeti çabuk bertaraf eden toplumlar incelendiğinde afetle baş edebilme becerilerini geçmişte yaşadıkları afetlerden edindikleri tecrübelerinin ışığında afet yönetim sistemlerini iyi planladıkları ve doğru uyguladıklarını görebilmekteyiz.

Afet yönetim planlaması, afetlere hazırlığın önemli bir parçası olmakla beraber, halkı korumak için tek başına yeterli değildir. Afetlere hazırlanmak için afet yönetim sistemindeki tüm paydaşların sistemdeki yerlerini alması için gerekli çalışmaların yapılması şarttır. Acil durumlarda gerekli olacak tüm araç, gereçlerle ve sistemlerin hazır hale getirilmesiyle birlikte acil durum servislerinin kurulması da planlamada eksiksiz yer verilecek durumlar olmalıdır. Afet acil yardım planları, iş ve çalışmaların sürekliliğinin sağlanmasında bir araç olarak düşünülerek; planlar, insanlar, araç ve gereçler tatbikat ve egzersizler ile periyodik olarak test edilerek öğrenilmeli ve geliştirilmelidir. Bu amaç doğrultusunda izlenebilecek en iyi yöntemlerden biri afetlere yönelik olarak afet öncesi ve sonrasında yapılması gerekenleri içeren etkinlikleri kapsayan eğitim çalışmalarıdır.

Afet ve acil durum planı hazırlamanın esasları

Afete hazırlıklı olma, bir planlama çalışması ile ifade edilebilir. Planlama çalışması için ise eğitilmiş insan gücü, yasal dayanak ve birtakım afet yönetim yöntemlerinin doğru bir biçimde uygulanmasını gerektirir.

Afet ve Acil Durum Planı hazırlamada ve afet yönetiminin gereklerini gerçekleştirmek için bazı hususların göz önünde bulundurulması gerekir.

Öncelikle hazırlanacak planın geniş katılımı olması gerekir. Örneğin yapılan planlama bir kurumu ilgilendiriyor ise kurum içinde oluşturulacak geniş katılımı bir grup tarafından hazırlanmalıdır veya aile bireyleri için hazırlanan planlamada tüm aile fertlerinin planlama sürecine katılımı sağlanmalıdır. Yaşam alanlarında bulunan tehlike ve risklerin analiz edilmesi afet sırasında maruz kalınabilecek tehlikelerin bertaraf edilmesi için önem arz eder.

Öncelikle yaşam alanının genelinde afet sırasında tehlike oluşturabilecek durumları belirlemeli ve bu tehlikelerden olumsuz etkilenebilecek insan yükünün belirlenmesi, bu tehlikelere karşı mevcut hazırlıklar veya alınabilecek önlemler belirlenmelidir. Yapılacak tehlike avı ile öngörülen tüm riskler değerlendirilerek alınması gereken tüm önlemlerin değerlendirilerek hayata geçirilmesi sağlanmalıdır. Yapılan tehlike avı sonucunda tespit edilen tehlikeleri:

- Hemen bertaraf edilebilecek tehlikeler
- Etkileri azaltılabilecek tehlikeler
- Tespit edilerek bertaraf edilmeleri belirli bir süreç içinde gerçekleşebilecek tehlikeler şeklinde sınıflandırmakta yarar vardır. (Dölek,2021)

Afet sonrası ekiplerin organizasyonu ve afet bölgesine ulaşımı belirli bir zaman içerisinde olacağı unutulmamalıdır. Dolayısıyla yapılan planlamanın afet sonrası en az yetmiş iki saat kendi kendine yetebilecek şekilde planlanması gerekir.

Afetten Sakınım Eğitim Süreci

Eğitim yaşamın her alanında vazgeçilmez bir öneme sahiptir. Bu durum afet yönetiminde de farklı değildir. Eğitim ve öğrenme sürecinin hedeflenen yönde gerçekleşmesi için bir plan ve program dahilinde yapılması önem taşır. Afet yönetimi eğitimlerinin planlamasında teorik bilginin uygulamalarla pekiştirilmesi verilen eğitimin kalıcılığı ve istendik davranış değişikliği sağlamada önem arz eder. (Arı,2018)

Öğrenme, kişilik özelliklerine göre bireyden biyeye farklılık gösterebilir. Kimi bireyler görsel unsurlar ile daha kolay ve kalıcı öğrenirken kimisi işitsel eğitimlerde daha iyi öğrenebilir. Ancak kalıcı öğrenmenin gerçekleşmesi, işitsel veya görsel teorik bilgiden ziyade yaşayarak ve uygulayarak olduğu birçok modern eğitim öğretim modelinde kanıtlanmıştır.

İnsanların akıllarında, duydukları gördüklerinden daha çok yaşayarak ve yaparak öğrendikleri kalır. İnsanların aklında kalan bilgilerin çoğu yaşayarak öğrendikleridir. Sadece duyarak ya da görerek edinilen bir bilgi yaşanarak edinilen bilgi kadar kalıcı olmamaktadır. Duyma, görme vb. duyuşsal alanımızla eylem halinde olduğumuz an arasındaki koordinasyonu geliştirmek bizi çabuk karar vermemiz gereken durumlar için hazırlamaktadır. Bu nedenle özellikle afet yönetiminde verilecek eğitimlerin daha çok uygulamaya yönelik olması bu açıdan önemlidir. Dünyanın birçok ülkesinde de afet eğitimleri bu şekilde uygulamalar/tatbikatlar şeklinde gerçekleştirilir. (Girgin,2023)

Bu konuda dünyanın en iyilerinden biri olan Japonya'da yılın bazı dönemlerinde çocuklar kamu binalarında, okullarında aileleri ile kalmakta ya da okulda yemek dağıtımında görev alarak afet eğitimini günlük yaşamlarının bir parçası haline getirmektedirler. Yıl içinde bazı günlerde okullarda yemek çıkartılmayarak deprem çantalarında saklanan yiyecek ve içecekler tüketilmektedir. Bu durum gıdaların tazeliğini koruduğu gibi ekonomik döngü açısından da süreklilik sağlamaktadır.

Ana sınıfı ve ilkokul çağı çocuklara yönelik yapılan eğitim ve tatbikatlar yaş grubuna uygun şekilde planlanarak, oluşturulan eğitim alanlarında çocukların oyun içinde eğitilmeleri sağlanmaktadır. Böylece verilen eğitimin çocuğun kalıcı davranış değişikliği geliştirmesi olanağı sağlanmış olmaktadır.

Şekil 2: Japonya'da bir anaokulunda gerçekleştirilen yangın tatbikatı

Yapılan eğitimlerde çocukların yaş seviyelerine uygun şekilde karşılaşılabilecekleri acil durumların benzeri ortamlar oluşturularak acil durum anında nasıl davranmaları gerektiği uygulanarak öğretilmektedir.

Şekil 3: Japonya'da bir anaokulunda gerçekleştirilen afet eğitimi (Dölek,2021)

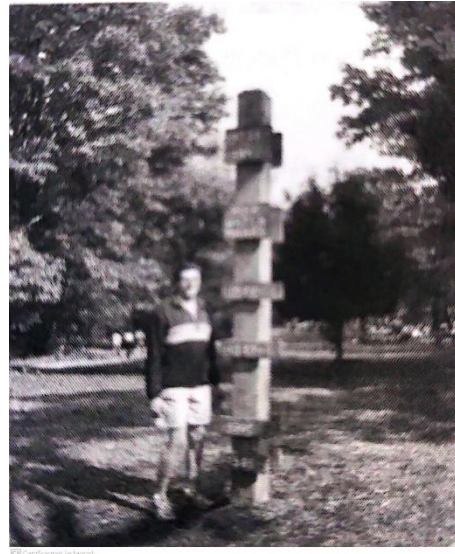
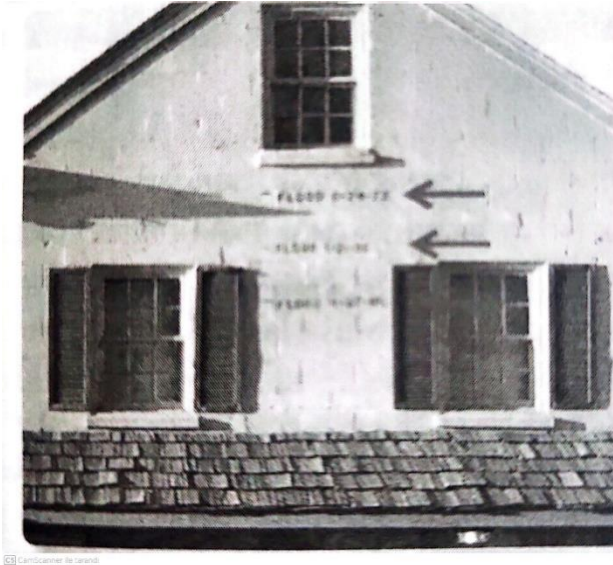
Şekil 4: Ülkemizde bir ortaokulda yapılan tahliye tatbikatı (trthaber.com)

Yaşanan afetlerin yıkıcılığının gelecek nesillere aktarılması ve toplum hafızasında kalıcılığının sağlanması ve olası benzer afetlere hazırlık çalışmalarının toplumda etkili olması için afet sonucu tahribata uğramış alanların bir kısmının müze haline getirilerek yapılan eğitim faaliyetlerinde bu alanların gösterilmesi olası afet zararlarının somutlaştırılması ve toplumsal hafızanın canlı tutulmaya çalışılması gerekmektedir. Ülkemizde gerçekleşen afetlerin iyileştirilmesi sürecinde genellikle afet bölgesinde meydana gelen tüm izlerin ortadan kaldırılması tercih edilmektedir.

Japonya, Çin gibi birçok ülkede deprem ya da farklı afetlerle zarar gören yerlerin bir bölümü koruma altına alınarak afetlerin verebileceği olası zararlara karşı insan hafızası sürekli canlı tutulmaya çalışılmaktadır.

Şekil 5: 2013 yılında Japonya’da meydana gelen depremde hasar gören Kobe Limanının bir bölümü insanların görmesi ve unutmamaları için sergilenmektedir. (Istock By Getty Images)

Şekil 6: ABD’de meydana gelen sel ve taşkın seviyelerini gösteren işaretler (Dölek,2021)

Ailelerin Afetlere Karşı Eğitilmesi

Aile bireylerine, düzeylerine göre eğitimler verilerek, afet ve afete hazırlık konusunda temel bilgi ve kavramlar öğretilmelidir. Afet anında aile bireylerinin birlikte olmaması durumunda nerede buluşulacağı ve özellikle ilk yetmiş iki saat kendi kendilerine yetebilecek önlemleri almaları sağlanmalıdır.

Aile üyelerinin afet öncesi, sırası ve sonrası yapmalı gereken çalışmalar öğretilmeli, yaşam alanlarında oluşabilecek riskleri belirleme ve bertaraf etme, aile afet çantası oluşturma, afet sonrası yapılacakların belirlenmesi için ailelerin afet eğitimleri önem arz eder.

Şekil 7: AFAD tarafından hazırlanan Aile Afet Planı Örneği ve Afet Çantası İçeriği (Led Fener)

Toplumun Afetler Karşısındaki Dirençliliği

“Resilience” kavramı afet literatür kaynaklarının bazılarında esneklik anlamında kullanılsa da dirençlilik anlamında kullanımı yerleşmeye başlamıştır. Afetlere dirençlilik kavramını farklı şekilde tanımlayan araştırmacılar vardır. UNISDR, afetlerde dirençliliği; “bir tehlikeye maruz kalmış bir sistemin ya da toplumun, temel yapılarının korunması ve yenilenmesi de dahil olmak üzere, tehlikenin etkilerini zamanında ve etkili bir şekilde soğurma, eski hale dönüş ve iyileşme kabiliyetidir” şeklinde tanımlarken, Tainter ve Taylor (2014) ise dirençliliği, “gerilemeden kurtulma yeteneği olarak tanımlamışlardır. Manyena (2009) ise; afet direncini "afetler sonrası ilerleme" ve sürdürülebilir kalkınmanın devam ettirilebilme yeteneği olarak tariflemiştir. Dirençlilik kısaca toplulukların ve sistemlerin fiziksel, sosyolojik ve psikolojik kapasitesi ile, afetlerin ve acil durumların üstesinden gelebilmesi, afet ve acil durumları olabildiğince az zararlarla atlatabilmesi ve olağan durumuna tekrar dönebilme yeteneği şeklinde tanımlanabilir. (Erdem,2000)

Afetlere karşı dirençli olmak, birçok konuda olduğu gibi sürdürülebilir ekonomik kalkınma hedeflerinin gerçekleşmesi açısından da önem arz eder. Afete dirençli toplum ve yaşam alanlarında iyileştirme sürecinin kısa ve çok daha düşük maliyetle üstesinden gelinmesi ülkenin kalkınma planlarının kesintiye uğramadan sürdürülmesine olanak sağlar. (Altun,2018)

Afet yönetim sürecinin dört temel aşaması olan Risk ve Zarar Azaltma, Hazırlık, Müdahale ve İyileştirme süreçlerinden sonra, toplumların dirençlilik düzeyi yeniden inşa ve olağan yaşama dönüşü mümkün kılmaktadır. (Varol & Buluş Kırıkkaya,2017)

Afete dirençliliğin vaz geçilmez temel unsuru halkın afete hazır hale getirilmesidir. Halkın afet dirençliliğini arttırmada kamu kurumlarının yanında sivil toplum kuruluşlarının da etkisi

büyükür. Bu kurum ve kuruluşlara yapılan afette hazırlık eğitimlerinde etkin yer verilmesi önem arz eder. Yapılan tüm eğitimlerin uzmanlarca planlanması ve hedefe yönelik olması için etkin bir hazırlık ve planlama süreci ile organize edilmesi, siyasi ve popülist içerikten uzak ve her bireyi kapsayacak özellikte, toplumu oluşturan bireylerde istendik davranış geliştirme hedefine ulaşmak amacıyla hazırlanması ve eğitim birliğini sağlayacak eğitimler ile yapılması gerekir. Bu konuda üniversitelerin öncülüğünde müfredat hazırlanması ve hazırlanan müfredatın etkili bir şekilde gerçekleştirilmesi ve eğitim birliği anlamında çeşitli çalışmaların yapılması gerekir.

Kuşkusuz arama ve kurtarma eğitim ve çalışmaları artırılarak devam etmelidir. Ancak afete maruz kalan insanların enkazdan kurtarılması değil, enkaz altında kalmaması hedef başarı olarak görülmelidir. (Dölek,2021)

Yapılan eğitimlerin pekiştirilmesi için ön görülen afet etkisinin oluşturacağı tahribat şartlarına göre hazırlanmış etkin uygulama ve tatbikatlar ile bireylerin afet eğitimlerinin pekiştirilmesi gerekir. Afet sırası doğru davranma ve afet sonrası yapılacak müdahale ve iyileştirme süreçlerinde bireyin nereye gideceği hangi kurumlarla muhatap olacağı gibi tüm sürecin öğrenilmesi afet anında bölgede afet yönetimini daha kolay yönetilebilir yapacaktır.

SONUÇ

Türkiye'nin, jeolojik ve topografik yapısı, özellikle son yıllarda yaşanan iklim değişikliği, plansız ve kontrolsüz kentleşme nedeniyle çeşitli afetlere maruz kalmaktadır. Meydana gelen her afette çok sayıda can kaybının yanında milyarlarca dolar değerinde maddi kayıp yaşanmakta ve ülke ekonomisine planlanmayan yükler bindirmektedir. (Kadıoğlu & Özdamar,2008) Bu durumun tersine çevrilmesi ancak afet zararlarının azaltılmasına ağırlık verilmesi ile mümkün olacaktır. Afet zararlarının azaltılmasının en önemli unsuru olan toplum afetlere karşı bireysel olarak hazırlıklı olması çok önemlidir. Diğer ülkelerle karşılaştırıldığında bilinçsiz toplumların afetler karşısındaki dirençliliğinin ne denli düşük olduğu gözlenmektedir.

Afet yönetim sisteminin ana unsuru olan toplumun afetlere hazırlanması afete maruziyeti azaltır. Dolayısıyla müdahale ve iyileştirme süreçlerini hem daha kısa hem de daha kolay hale getirir.

Toplumun afetlere hazırlanma sürecinin doğru yol, yöntem ve materyalle desteklenen eğitimleri içermesi önem arz eder. Bütünleşik afet yönetim sisteminin başarıya ulaşması afete dirençli toplum sürecinin iyi işletilmesi ile mümkündür. Toplumun afet yönetim sistemindeki rolünün önemi aşikardır. (Yılmaz, Şimşek & Çark,2021)

Diğer yandan afete dirençli toplum oluşturma bir bütünlük içinde ele alınarak üniversitelerin ilgili bölümlerinde şekillendirilmiş etkili eğitim sürecinin hayata geçirilmesi ile mümkündür. Afet dirençliliği yüksek ülkelerde uygulanan eğitim çalışmalarının irdelenmesi yapılan eğitimin toplumda karşılık bulması konusunda yardımcı olacaktır.

Son yıllarda ülkemizde meydana gelen deprem, sel, yangın, çığ, torak kayması gibi birçok afette çok sayıda can kaybının olması ve milyarlarca liralık zararın oluşması bugüne kadar yapılan afetten sakınım ve dirençli toplum oluşturma çabalarımızın amaca ulaşmada çok başarılı olduğunu söyleyemeyiz. Bu durum ivedi çözüme kavuşması gereken sorunlarımızın başında gelmektedir.

KAYNAKÇA

- Led Fener: <https://www.ledfener.com/urun/deprem-cantasi-afet-ve-acil-durum-cantasi/> adresinden alındı
- (2021). trthaber.com: <https://www.trthaber.com/foto-galeri/turkiye-genelindeki-okullarda-es-zamanli-deprem-tatbikati-yapildi/44184/sayfa-42.html> adresinden alındı
- Altun, F. (2018, Haziran 28). Afetlerin Ekonomik ve Sosyal Etkileri: Türkiye Örneği Üzerinden Bir Değerlendirme. *Sosyal Çalışma Dergisi*, s. 1-15.
- Arı, A. (2018). *Öğretim İlke ve Yöntemleri*. Konya: Eğitim Yayınevi.
- Buldu, B., & Tengilimoğlu, E. s. (2023, Mart). Türkiye'nin Kriz Yönetimi Odaklı Afet Yönetimi Stratejisinde Yaşanan Sorunlar Ve Kriz Yönetiminden Risk. *Social Sciences Studies Journal*, s. 5852-5858.
- Demeter, K. (2004). On-line Training in Disaster Risk Management: Advantages and Limitations', , (ngilizce). *The World Bank Institute Comprehensive Disaster Risk Management Learning Program*.
- Dölek, İ. (2021). *Afetler ve Afet Yönetimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Erdem, A. R. (2000). Eğitim Sistemini Geliştirme Planı. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, s. 153-161.
- Girgin, S. (2023). *Afetlerde Eğitim ve Yönetimi*. İstanbul: Efe Akademi Yayınları.
- Istock By Getty Images. (tarih yok). <https://www.istockphoto.com/tr/foto%C4%9Fraf/kobe-harabe-iskele-gm1250004993-364438366> adresinden alındı
- Kadıoğlu, M., & Özdamar, E. (2008). *Afet Zararlarını Azaltmanın Temel İlkeleri*. Ankara: T.C. İçişleri Bakanlığı Japonya Uluslararası İşbirliği Ajansı (JICA).
- Seyfe, N. (2007). *AFEM Tanıtım Kitapçığı*. Ankara: Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, Afet İşleri Genel Müdürlüğü.
- Şengün, H., & Küçükşen, M. (2019, Haziran). Afet Yönetimi Eğitimi Niçin Gerekli? *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, s. 193-211.
- T.C., İ. B. (2014). *Açıklamalı Afet Yönetimi Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı.
- Tural Dikmen, A. (2019). Türkiye'de Doğal Afetlerin Makroekonomik Etkileri. *Doktora Tezi*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi.
- Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı, Türk Kızılay Derneği. (2019). *Afetler ve Afetlerden Korunma Bilinci Eğitici Eğitimi El Kitabı*. Ankara.
- Varol, N., & Buluş Kırıkkaya, E. (2017). Afetler Karşısında Toplum Dirençliliği. *Journal of Resilience*, s. 1-9.
- Yılmaz, O., Şimşek, H., & Çark, Ö. (2021). *Sürdürülebilirlik Çalışmaları*. İstanbul: Holistence Publications.

EXTENDED ABSTRACT

Disasters are situations that occur as a result of unexpected major events that have caused harm to human beings since their existence, destroyed their lives, and created a shock effect in their social lives. Even though it is not possible to completely prevent emergencies that cause disasters, such as earthquakes, the damage caused by these emergencies can be reduced by taking various measures in advance. This is an indication that the consequences of emergencies are manageable without turning into a disaster.

There has been a radical change in our country's understanding of disaster management, especially after the 1999 Marmara Earthquake, and it has been transformed from principles that prioritize crisis management to an approach that attaches importance to risk management and handles disaster in a multi-stakeholder and integrated manner. Despite all the improvements made and the progress made during the process, many lives have been lost and high costs have been faced in the floods, avalanches, landslides, fires and earthquakes we have experienced in recent years. In particular, the loss of lives of tens of thousands of our citizens in the earthquake that occurred on February 6, 2023 revealed the need for a radical change in understanding of disaster resilience.

Although it is known that the disasters that occur in our country are manageable and their damage can be prevented or reduced, the failure to consider the methods to reduce the damage caused by disasters as a whole continues to be a problem, as can be seen from the devastation we have suffered in the disasters we have experienced in recent years. It is obvious that there is a serious need in our country, as in many parts of the world, to have a sustainable and comprehensive disaster management strategy, especially since regional and global devastating disasters cause large-scale damage to human life.

In this study, the educational strategies that should be implemented in order to avoid disasters for the society, which is a stakeholder of integrated disaster management, and for the individuals who make up this society, and to create a resilient society against disasters, are examined.